

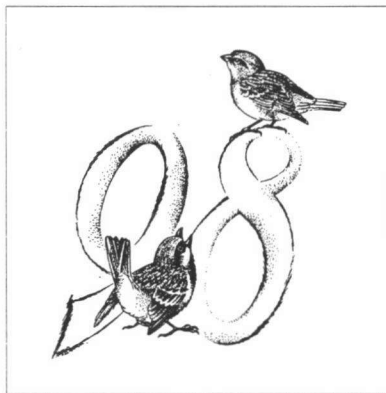
Voor de leek is een mus een mus. Maar in werkelijkheid zijn de onderlinge verschillen bij huismussen groot. "Een grote bef betekent groot lef", is de conclusie van het volgende verhaal over onze vogel-van-het-jaar 1998.

Guus van der Poel

Het geheim van de zwarte bef van mannetje van de huismus

Er is een groot verschil in uiterlijk tussen mannetjes en vrouwtjes huismussen. Het verschil is het grootst tijdens het broedseizoen, dat loopt van maart-april tot half augustus. De mannetjes hebben dan een zwarte snavel en vanaf de ondersnavel tot op de borst een peervormige zwarte bef. Na de jaarlijkse rui in augustus en september zijn de snavels lichtbruin en is de bef klein en vlekkelig. Ook dan kun je de volwassen mannen gemakkelijk onderscheiden van de vrouwtjes, vanwege de loodgrijze kruin en de meer kastanjebruine kleuren van delen van de kop en de vleugels en een klein wit vlekje achter het oog, waarvan Jac.P. Thijsse in zijn Vogeljaar al schreef: "wie ze (die kleine witte vlekjes) op een afstand van een meter of 10 onderscheiden kan, heeft goede ogen en mag hopen, het in de vogelkunde nog ver te brengen".

De zwarte bef van het mannetje kun je beschouwen als het meest opvallende onderdeel van zijn zomerkleed. Veel vogels met een zomer- en winterkleed ruilen 2 keer per jaar: na het broedseizoen voor het winterkleed en vlak voor het broedseizoen voor het zomerkleed. De huismus doet dat anders. Hij ruit maar een keer per jaar in aansluiting op het broedseizoen. Tijdens de rui worden behalve alle staart- en vleugel-

pennen ook de veren van de bef vervangen. De nieuwe veertjes van de bef zijn zwart met een vaalwitte zoom aan de top, waardoor de bef voor een groot deel aan het oog onttrokken wordt.

Door het nemen van stofbaden en door tijdens het poetsen van de veren de aandacht speciaal op de befveren te richten, zorgt het mannetje ervoor dat in de loop van de winter de vaalwitte zomen van de befveren afslijten, zodat in het voorjaar aan het begin van het broedseizoen de bef in volle glorie te bewonderen is. Dan blijkt ook dat de grootte van de bef aanzienlijk kan verschillen: sommige mannetjes moeten zich behelpen met een befje van net 200 mm², terwijl andere met een bef van wel 600 mm² gezegend kunnen zijn. Dat is eventjes 3 keer zo groot!

De laatste jaren is er veel onderzoek gedaan door met name Deense en Spaanse onderzoekers naar de betekenis van deze

opvallende grootteverschillen. Zoals bekend broedt de mus in los kolonieverband. De leden van de kolonie blijven in beginsel het hele jaar bij elkaar. Buiten het broedseizoen vormen ze een troep die gezamenlijk aan de kost tracht te komen. Alle leden van zo'n troep kennen elkaar daarom goed.

Het is gebleken dat de bef als een statussymbool fungeert. Mannetjes met een grote bef zijn meestal dominant en krijgen of nemen voorrang als er voedsel gevonden is. In het vroege voorjaar vestigen zij zich als eerste. Zij hebben daardoor de eerste keus bij het uitzoeken van een nestplaats en pikken dan ook binnen de kolonie de beste plekken in. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zij eerder en vaker aan nestelen toekomen dan mannetjes met een kleinere bef. De huismus is weliswaar in beginsel monogaam, maar modern erfelijkheidsonderzoek (met de zgn. DNA fingerprinting-methode) heeft uitgewezen dat 15-20% van alle jonge huismusjes ter wereld komt als gevolg van een buitenechtelijk avontuurtje van moeder mus. Groot gebefte mannetjes slagen er vaker in buitenechtelijke kinderen te verwekken (kennelijk zijn niet alleen de andere mannetjes onder de indruk van een grote bef!) en vergroten daarmee hun aandeel in de volgende generatie zonder daarvoor de benodigde inspan-

ning te hoeven leveren. Zelf worden ze bijna nooit met buitenechtelijke kinderen opgezaaid. Of dat komt doordat hun vrouwtjes trouwer zijn of doordat ze door hun dominante positie andere mannetjes beter op een afstand kunnen houden is nog niet uitgemaakt.

Toch is het niet al goud dat er blinkt voor de groot-gebefte jon-

gens. Of het nu komt door hun roekelozer gedrag of door hun sterker opvallend veerkleed, feit is dat ze eerder ten prooi vallen aan roofdieren als sperwers, katten en dergelijke. Dit verklaart tevens waarom ook kleinere beffen zich in de populatie kunnen handhaven.

Jac.P. Thijsse schreef: "Ze (de mannetjes huismussen) hebben een pikzwarte vlek aan de keel,

die zich bij de oude en sterke tot over de borst uitbreidt". Door het onderzoek van de Deense onderzoekers weten we nu dat de grootte van de bef niets met de leeftijd te maken heeft, maar het is toch grappig te constateren dat bijna een eeuw nadat deze zin geschreven werd, wetenschappelijk onderzoek tot ongeveer dezelfde conclusie komt: een grote bef betekent groot lef!